

Promjene na hrvatskom tržištu plina

VELIKA TRŽIŠNA UTAKMICA ZA 830 MILIJUNA m³ PLINA GODIŠNJE

Nina Domazet

Početkom travnja započinje deregulacija cijene plina za kućanstva, a natječaj koji je provela Hrvatska energetska regulatorna agencija zanimljivo je promiješao karte u javnoj djelatnosti opskrbe. Tako se Gradska plinara Zagreb - Opskrba pokazala kao najveći osvajač, E.ON je stavljen u poziciju da brani svoja područja, dok je HEP Plin u ekspanziji s čestim akvizicijama. Pripetavanje cijenama bit će moguće samo ako krajnja cijena bude stimulativna za kupce koji do sada nisu bili skloni mijenjati opskrbljivača.

Početkom travnja ove godine započinje nova faza u procesu deregulacije cijene prirodnog plina u Hrvatskoj, koji je započeo još 2008. i sada su na redu kućanstva. Riječ je o više od 576 000 kupaca na 33 distribucijska područja s potrošnjom koja je stabilna i zajedno s uslužnim sektorom kreće se oko 830 milijuna m³, što čini oko 1/4 ukupno prodanog plina u zemlji godišnje. Tu bi fazu trebala obilježiti znatno veća dinamika u tom segmentu tržišta, na kojem je tek oko 4% kućanstava do sada ušlo u promjenu opskrbljivača, odnosno odabralo tu uslugu dobivati na otvorenom tržištu. Sve to moguće je samo pod uvjetom da kupci budu pravilno informirani o novostima na tržištu.

Uspostavu tržišnih odnosa do sada je na neki način destimulirala cijena plina, ali i dosadašnji 'dizajn' tržišta, u kojem je postojao opskrbljivač na veleprodajnom tržištu (HEP) koji je za račun brojnih opskrbljivača u obvezi javne usluge veleprodajno nabavljao plin i po reguliranoj ga cijeni, uz maržu, prodavao opskrbljivačima. Oni su pak taj plin po reguliranim cijenama prodavali građanima, odnosno malim poduzetnicima, ovisno o tarifnom modelu. Postojanjem opskrbljivača na veleprodajnom tržištu kao svojevrsnog posrednika distributeri - opskrbljivači plina ostali su zaštićeni od fluktuacija na veleprodajnom tržištu, ali su bili pošteđeni administriranja kompleksnih i skupih obaveza koje idu uz javnu opskrbu kao što je, npr. zakup

skladišta plina, pokrivanje troškova energije uravnoteženja, zakup transportnih kapaciteta itd. Krajem ožujka ove godine uloga OVT-a prestaje i ukida se pojam referentne cijene plina.

Javna usluga opskrbe, dakako, nastavlja postojati, ali se nakon natječaja koji je provela Hrvatska energetska regulatorna agencija njome možda više neće baviti 33 dosadašnja distributera - opskrbljivača, već samo njih 13. Prema tom natječaju, koji je proveden krajem prošle godine, opskrbom će se baviti Gradska plinara Zagreb - Opskrba u 13 distribucijskih područja, E.ON Plin u sedam područja, Zagorski metalac i Međimurje-plin u po dva područja te Brod-plin, Dukom plin, EVN Croatia plin, HEP Plin, Plin Konjščina, Plinara, Plinara istočne Slavonije, Termoplina i Zelinske komunalije u po jednom području.

CIJENA OPSKRBE KAO KRITERIJ

Na HERA-inom natječaju opskrbljivači su se za javnu uslugu natjecali prema nekoliko financijskih kriterija, a najvažniji je bila najniža cijena opskrbe. To je dovelo do brojnih iznenađenja jer su neki distributeri - opskrbljivači izgubili javnu uslugu opskrbe na svojem, 'domaćem terenu', odnosno stavljeni su u situaciju da se sada bore s pretendentom koji im lako može preoteti kupce nižom cijenom. Naime, 'pobijeđeni opskrbljivači' sada masovno kontaktiraju svoje dosadašnje

kupce nudeći im na potpis ugovore sa ‘starom’ cijenom opskrbe plinom, nastojeći ih zadržati u ugovornoj obvezi, ali ih istodobno ne informiraju o novim pravilima igre na tržištu. Pravila kažu da je ‘pobjednik’ dužan do kraja travnja ove godine krajnjim kupcima na distribucijskom području dostaviti ugovor o opskrbi plinom te ih informirati o novim okolnostima vezanima za određivanje opskrbljivača u obvezi javne usluge do kraja rujna 2024. Kupci taj ugovor s novim opskrbljivačem mogu potpisati, a mogu i ostati kod prethodnog opskrbljivača (čija cijena opskrbe nakon HERA-inog natječaja nije najpovoljnija). Distinkcija između javne i tržišne usluge većini nije jasna, a nisu informirani ni o novim okolnostima pa je pitanje što će se na kraju dogoditi na tržištu - pobijedit će, moguće je, onaj s najboljom logistikom, a ne i najpovoljniji!

Krajnja cijena koju će zaračunavati opskrbljivači plinom od 1. travnja krajnjim kupcima iz kategorije kućanstva određena je odlukom HERA-e, pri čemu trošak nabave plina i distribucije određuje HERA na temelju metodologija, a trošak opskrbe izlučen je na natječaju. Ta krajnja cijena za kućanstva bit će donesena i objavljena najkasnije do 22. ožujka ove godine i to za razdoblje 1. travanj - 31. prosinac. Trošak opskrbe plinom za svako distribucijsko područje ostaje nepromijenjen u troipolgodišnjem razdoblju, a promjena krajnje cijene plina za kategoriju kućanstva bit će uvjetovana isključivo promjenom veleprodajne komponente, odnosno troška nabave plina i promjenom troška distribucije plina. Takav model tržišta predviđen je do kraja rujna 2024. godine ili kasnije, ovisno o analizi stanja na tržištu.

Oni energetske subjekti koji nisu određeni za opskrbljivače u obvezi javne usluge i dalje imaju dozvolu za obavljanje energetske djelatnosti opskrbe plinom i mogu prodavati plin krajnjim kupcima po tržišnim uvjetima. Dakle, još nije sigurno hoće li neki manji postojeći distributeri - opskrbljivači, koji nisu prošli na natječaju, ostati samo distributeri (operatori plinskog distribucijskog sustava) i ograničeni na svoje područje ili će se tržišnom cijenom u opskrbi plinom izboriti za svoje kupce. Mnogi distributeri - opskrbljivači koji su trenutačno u nepovoljnoj situaciji odlučili su se boriti za svoje kupce te će ići sa svojom ponudom komercijalne cijene opskrbe plinom. Hoće li ona biti ista kao što je bila do sada ili niža od one koju je ponudio ‘pobjednik’ na njihovom distribucijskom

▼ Cijene opskrbe plinom kod pojedinih opskrbljivača u obvezi javne usluge na distribucijskim područjima koja pokrivaju

opskrbljivač u obvezi javne usluge	distribucijsko područje (operator distribucijskog sustava)	cijena plina, HRK/(kW h) (*)
Gradska plinara Zagreb - Opskrba	Gradska plinara Zagreb	0,0801
	Montcogim-plinara	0,0524
	Koprivnica plin	0,0524
	Moslavina plin	0,0562
	Plin Projekt	0,0562
	Energo	0,0713
	Gradska plinara Bjelovar	0,052
	Energo metan	0,0486
	Plinkom	0,0584
	Plin Vrbovec	0,0562
	Ivkom-plin	0,0486
	Radnik-plin	0,0562
	Plin	0,0622
E.ON Plin	Čaplin	0,0631
	Humplin	0,0616
	Ivaplin	0,0604
	Pakrac-plin	0,0656
	Papuk plin	0,0611
	Zelenjak plin	0,635
	Komunalije-Plin	0,0623
Termoplin	Termoplin	0,063
Medimurje-plin	Medimurje-plin	0,0548
	Gradska plinara Krapina	0,0563
Zagorski metalac	Darkom - distribucija plina	0,063
	Zagorski metalac	0,063
Brod-plin	Brod-plin	0,0551
Dukom plin	Dukom plin	0,0521
EVN Croatia plin	EVN Croatia plin	0,0662
HEP Plin	HEP Plin	0,0705
Plin Konjščina	Plin Konjščina	0,0595
Plinara	Plinara	0,0599
Plinara istočne Slavonije	Plinara istočne Slavonije	0,0598
Zelinske komunalije	Zelina plin	0,0528

Legenda:

(*) Cijene su izražene pri donjoj ogrjevnoj vrijednosti plina i bez poreza na dodanu vrijednost.

području, odlučit će svatko za sebe, a na ruku im ide činjenica da trenutačno imaju viška neisporučenih količina plina.

TRŽIŠNE POSLJEDICE

No, što se doista dogodilo u HERA-inom natječaju i koje su ‘posljedice’? Najveći iskorak napravila je GPZ - Opskrba koja osvojila 13 od ukupno 14 željenih područja interesa. Ona je ostala glavni opskrbljivač u Zagrebu, ali je i preotela neka velika opskrba područja.

◀ **Marin Bačelić, dipl. ing.**
GPZ - Opskrba d.o.o., Zagreb,
direktor Sektora trgovine prirodnim plinom

“ Učvrstili smo poziciju lidera na maloprodajnom tržištu prirodnog plina u kategoriji kupaca kućanstava. “

ja E.ON-a kao što su distribucijska područja operatora u njegovom vlasništvu: Montcogim-plinare, Koprivnica plina, Moslavina plina i Plin Projekta. Ona će također plin prodavati i na područjima Energa iz Rijeke, Gradske plinare Bjelovar (u vlasništvu njezine sestrinske tvrtke, Gradske plinare Zagreb), Energo metana iz Samobora, Plinka iz Pitomače, Plina Vrbovec, Ivakom-plina iz Ivanca, Radnik-plina iz Križevaca i Plina iz Garešnice.

“GPZ - Opskrba je učvrstila poziciju lidera na maloprodajnom tržištu prirodnog plina u kategoriji kupaca kućanstava, povećavši portfelj na približno 60% svih kupaca u obvezi javne usluge. Rezultati natječaja su pokazali da smo dobro kapitalizirali potencijal društva te kako smo spremni za sve buduće izazove na tržištu plina,” kaže Marin Bačelić, dipl. ing., direktor Sektora trgovine prirodnim plinom u GPZ - Opskrbi. Tvrtka planira daljnju diversifikaciju svojeg plinskog portfelja koji će joj donijeti mogućnost da svojim korisnicima ponudi najbolju moguću kvalitetu usluge uz najpovoljniju cijenu. Uz to, Bačelić objašnjava da su visine troškova opskrbe s kojim su konkurirali na natječaju proizašle iz analiza multidisciplinarnog tima koji je sagledavao sve prilike, rizike, a ponajviše njihove konkurentske prednosti kao što su veličina portfelja i dugogodišnje iskustvo kao najvećeg opskrbljivača plinom u obvezi javne usluge.

E.ON-ova POZICIJA

U E.ON-u smatraju da je proces natječaja za izbor opskrbljivača bio transparentan i fer za sve zainteresirane strane. Kažu da je njihova ponuda bila niža od maksimalne iz natječaja i “u skladu s njihovim mogućnostima”. Ta je tvrtka na natječaju dobila opskrbu plinom na distribucijskim područjima Čaplina, Humplina, Ivaplina, Pakrac plina, Papuk plina, Zelenjak-plina i Komunalije-plina. Pošto ih je GPZ- Opskrba nadigrala cijenom, obratit će se svojim dosadašnjim kupcima na distri-

bucijskim područjima koja su do sada bila njihova (od Montcogima, Koprivnica plina, Plin Projekta i Moslavina plina) i nastojat će ih zadržati u svojem okrilju, kao i drugi distributeri - opskrbljivači koji su u sličnoj situaciji. Taj proces neće biti jednostavan ni jeftin jer će se distributeri obraćati poimence kupcima mameći ih svojim ponudama.

U kuloarima se govori da je GPZ - Opskrba odigrala lukavo - zadržala je višu cijenu u Zagrebu, dok je ekspanziju u drugim opskrbnim područjima osigurala nižom cijenom od konkurenata. To će joj, dakle, otvoriti mogućnost da dobije nove kupce, a hoće li u tome uspjeti, nije lako prognozirati jer će sve ovisiti o informacijama s kojima kupci raspolažu, a koje u trenutku pisanja ovog članka nisu bile dostupne široj javnosti. Kakva će na koncu biti krajnja cijena plina, ubrzo će se vidjeti, ali svi sugovornici pri pripremi ovog članka se slažu da, ako će krajnja cijena biti za 1 - 2% niža nego prije natječaja za opskrbu u obvezi javne usluge, kupci neće biti motivirani mijenjati opskrbljivača. Za promjenu opskrbljivača trebat će ih motivirati barem 5%-tna ušteda na računu.

Na već otvorenom tržištu plina to do sada nije bio slučaj, zbog čega je samo oko 4% krajnjih kupaca u toj kategoriji uspješno prošlo promjenu opskrbljivača. Najveći napadač do sada bio je E.ON i pitali smo ih jesu li zadovoljni u dva intervala olakšanim postupkom promjena s javne usluge na tržišni ugovor. “Zadovoljniji smo nego prije, ali i dalje postoji značajan prostor za napredak i pojednostavljenje procedure pri promjeni opskrbljivača. Pozivamo odgovorne institucije da se postave u perspektivu kupca. Vjerujemo da kupci zaslužuju bolje i jednostavnije okolnosti pri promjeni dobavljača energije,” kažu u E.ON-u i napominju da su se u tom procesu susreli i s ‘tragikomičnim situacijama’ kada je riječ o obrascu OBR kojem brzo ističe rok pa promjena bude ‘zaštopana’. “Kupci zaslužuju najbolju moguću uslugu. Naše su ambicije uvijek bile iste, postati važan sudionik na maloprodajnom tržištu energije u Hrvatskoj. Dakle, mi kao E.ON želimo na hrvatsko tržište donijeti svoju kompetentnost i iskustvo suradnjom sa 50 mil. kupaca u Europi. Vjerujemo da bi u ovo novo i digitalno energetska doba kupci od dobavljača energije trebali dobiti višu razinu kvalitete usluga nego što su navikli,” ističu u E.ON-u.

OBRANILI TRŽIŠTE

Drugi naši sugovornici uglavnom su bili zadovoljni procesom promjene opskrbljiva-

ča, što i ne čudi jer su uglavnom uspijevali 'obraniti' se od tržišnog napada.

Među njima je i Međimurje-plin koji je prije nekoliko godina svoje kupce u kategoriji kućanstva prebacio na komercijalnu opskrbu, zbog čega se na Upravnom sporu spori s HERA-om. No, pošto je izrečena sudska mjera za 'status quo' za njegovo distribucijsko područje, situacija ostaje kao do sada. "Deregulaciju tržišta doživljam izuzetno pozitivno i vjerujem da će u budućnosti biti više zainteresiranih kupaca za promjene te dodatno smanjenje cijene. Od 1. travnja očekujemo da će se pandemija COVID-a oslabiti i da će tržište, posebno kućanstva, biti aktivnije. Dosadašnje iskustvo pokazalo nam je da smo od strane krajnjih kupaca prepoznati s povoljnim uvjetima opskrbe plinom. Plin na veleprodajnom tržištu nabavljamo već dugo, vodeći računa o tržištu i konkurenciji, tako da nam to nije nova situacija," kaže Nenad Hranilović, mag. oec., direktor tvrtke, koja će osim na svojem području u Međimurju, ubuduće raditi i javnu opskrbu na distribucijskom području Gradske plinare Krapina, gdje je prosjek isporučenih količina oko 7 - 8 mil. m³ plina godišnje.

Vrlo povoljnu situaciju ima i HEP Plin koji je s unificiranom i povoljnom cijenom na svim područjima dobio opskrbu u svim područjima gdje je distributer, a kako je ta tvrtka zadnjih godina imala dosta akvizicija, riječ je o značajnom broju kupaca. HEP Plin je tako kupio Plin Vtc iz Virovitice i distribuciju i opskrbu plina Prvog plinarskog društva, a i plinsku mrežu u Feričancima i općini Bizovac, u naseljima Habjanovci, Brođanci, Cret Bizovački, Novaki Bizovački i Samatovci. Samo na području Slavonije tvrtka će tako opskrbljivati 96 000 potrošača i upravljati s više od 3900 km distribucijske mreže u četiri županije: Osječko-baranjskoj, Požeško-slavonskoj, Virovitičko-podravskoj i Vukovarsko-srijemskoj. Kako se doznaje, vjerojatno je da će HEP Plin kupiti i ranije spomenutog GPK-a iz Krapine i tako napraviti iskorak na sjeverozapad zemlje. "Odobrene tarifne stavke se uklapaju u održivo pozitivno poslovanje HEP Plina. Kao i do sada, bit ćemo proaktivni te ćemo i dalje sudjelovati u konsolidaciji hrvatskog plinskog tržišta, kao i u širenju ponude javne i tržišne usluge na području cijele Hrvatske," kažu u tvrtki čija konkurentna prednost, kao i kod E.ON-a leži u snazi matične skupine kojoj pripadaju.

Jedna od tvrtki koja je izgubila javnu uslugu opskrbe na natječaju, ali će se boriti

► **Nenad Hranilović, mag. oec.**
Međimurje-plin d.o.o., Čakovec,
direktor

“ Deregulaciju tržišta doživljam izuzetno pozitivno i vjerujem da će u budućnosti biti više zainteresiranih kupaca za promjene. “

tržišnom cijenom je Darkom - distribucija plina iz Daruvara, koja je izgubila opskrbu na svojem distributivnom području u korist Zagorskog metalca iz Zaboka. Riječ je o tvrtki koja je do sada prodavala oko 4 mil. m³ plina godišnje i nije joj svejedno da ubuduće zarađuje samo na distribuciji plina, tim više što je ušla u proces traženja strateškog partnera. "Možemo i želimo prebaciti kupce iz kategorije kućanstva na tržišne uvjete i u suradnji s HERA-om već poduzimamo sve za to potrebne korake u smislu dostave novih ugovora do sredine ožujka. Nastojat ćemo biti konkurentni i mislimo da imamo realne šanse, jer su se u drugim uslugama ljudi opekli kod promjene pružatelja usluge i u krajnjem slučaju, osjećaju i lokalpatriotizam, imaju dobre odnose s nama, znaju da smo pouzdani i da sve odradimo kako valja," naglašava Igor Slivar, direktor Darkom - distribucije koja ima ambicije poboljšavati svoju plinsku mrežu. ■

► **Igor Slivar**
Darkom - distribucija plina d.o.o., Daruvar,
direktor

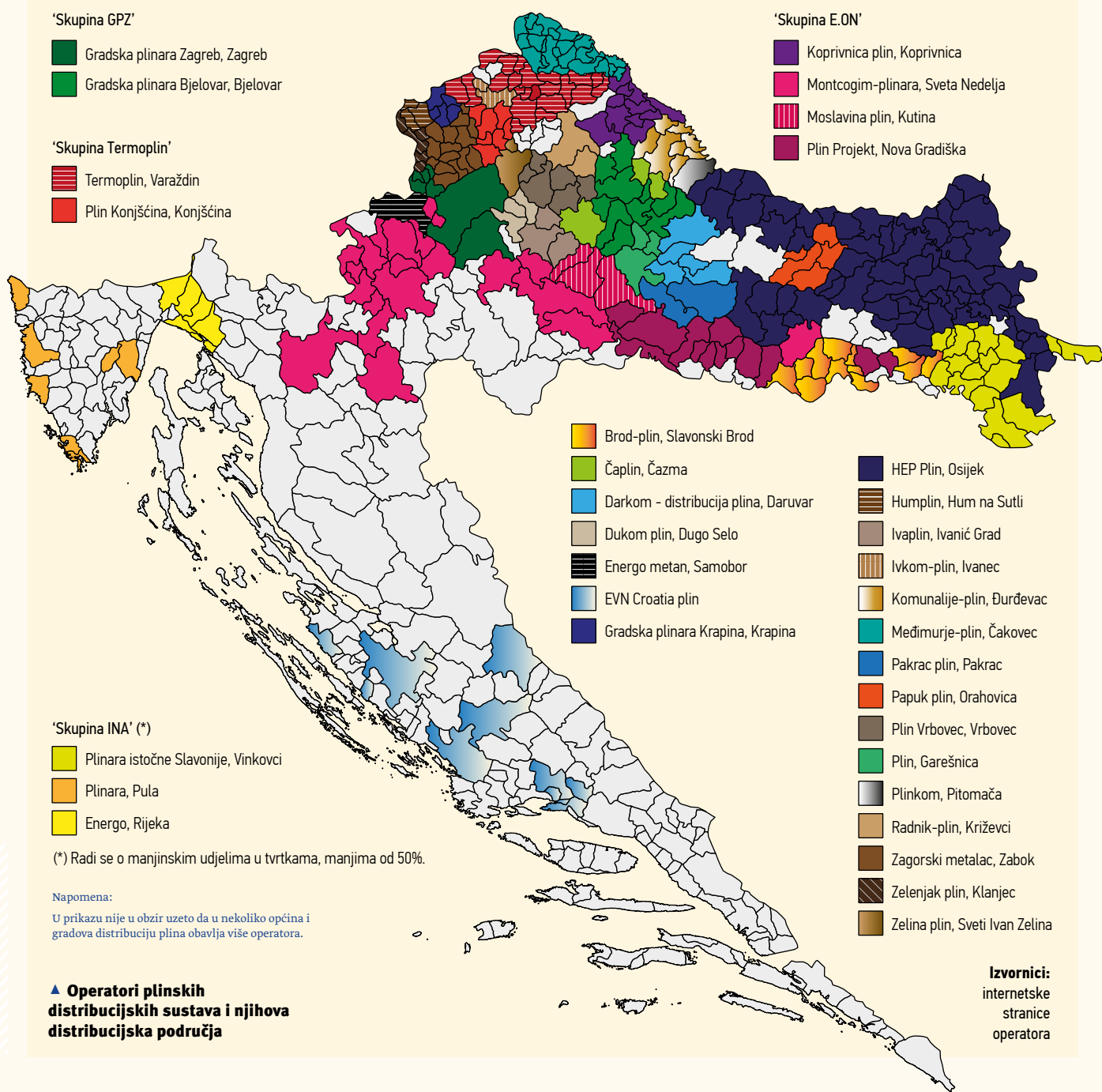
“ Nastojat ćemo biti konkurentni i mislimo da imamo realne šanse, jer su se u drugim uslugama ljudi opekli kod promjene pružatelja usluge i u krajnjem slučaju, osjećaju i lokalpatriotizam, imaju dobre odnose s nama, znaju da smo pouzdani i da sve odradimo kako valja. “

OKRUPNJAVANJE KAO TRŽIŠNA NEMINOVNOST

Sugovornik, koji je želio ostati anonimn, rekao je da tvrtkama kojima nakon natječaja ostaje samo distribucija neće biti lako, posebno ako posluju na području gdje je plinska mreža loša, a isporučene količine male. Neka gruba računica u poslu distribucije plina kaže da je optimum jedan zaposleni na 1 mil. m³ isporučenog plina, a glavnina distributera ima veći broj zaposlenih i više troškove u sve složenijem tržišnom okruženju. Ako se tome pribroji potreba za investicijama, može se zaključiti da su pred njima vrlo izazovna vremena pa brojni distributeri sve intenzivnije traže okrilje u financijski moćnijim tvrtkama

koje su u prethodnom razdoblju išle u akvizicije. Taj proces će se očito nastaviti i u narednim godinama. Sve to događa se u godini pandemije koronavirusa, koja je značajno utjecala na pad potrošnje plina, što je neke manje opskrbljivače, koji su sada u poziciji da se bore za kupce, stavilo u povoljniji položaj jer raspolažu viškovima jeftinijeg plina. Tako povoljna situacija neće potrajati jer je opskrba kućanstava vrlo skup i sve neizvjesniji posao, a samo distribucija plina ne donosi značajan profit pa se čini da je nastavak okrupnjavanja distribucije i opskrbe tržišna neminovnost, priznali mi to ili ne.

▲ **Operatori plinskih distribucijskih sustava i njihova distribucijska područja**

ŠTO NAKON 31. OŽUJKA?

U HERA-i naglašavaju da su u provedenom natječaju odabrani kvalificirani i najkonkurentniji ponuditelji na natječaju za javnu uslugu opskrbe plinom. Ona štiti kupce pa će svi korisnici moći nastaviti koristiti javnu uslugu i nakon 31. ožujka ove godine. Ako je došlo do promjene opskrbljivača u obvezi javne usluge, tj. ako je za distribucijsko područje kupca odabran novi opskrbljivač plinom, oda-

brani opskrbljivač dužan je do kraja travnja svim kupcima dostaviti na sklapanje ugovor o opskrbi plinom te informirati ih o novim okolnostima i tako im dati izbor da prijeđu kod novog opskrbljivača. Ako je na distribucijskom području ostao isti opskrbljivač kao i do kraja ožujka, on je dužan informirati kupce o novim okolnostima dostavom uvjeta ugovora.

NEMA PRIORITETNOG ZAKUPA SKLADIŠTA PLINA

Operator skladišta plina, tvrtka Podzemno skladište plina je u ožujku prošle godine raspodijelila 54 SBU-u (standardnih paketa korištenja skladišnog prostora) na 34 opskrbljivača u obvezi javne usluge, a oni su mogli od 1. travnja 2020. do kraja ožujka ove godine uslugu sami zakupiti ili je izjavom ustupiti OVT-u ili opskrbljivaču, odnosno trgovcu od kojega nabavljaju plin za potrebe opskrbe krajnjih kupca u javnoj usluzi.

Dakle, u PSP-u na naš upit odgovaraju da su 1. travnja 2020. - 31. ožujka 2021. godine na snazi novi ugovori o skladištenju za 54 SBU-a za potrebe javne usluge opskrbe, sklopljeni s jednim opskrbljivačem u obvezi javne usluge te s pet opskrbljivača u svojstvu stjecatelja prava ugovaranja usluge skladištenja. "Nakon tog razdoblja opskrbljivači u obvezi javne usluge više nemaju pravnu osnovu za prioritetnu raspodjelu skladišnih kapaciteta," ističu u PSP-u. Posljednji natječaj za zakup skladišnih kapaciteta (54 SBU-a) za skladišne godine 2021. - 2025. održan je u lipnju 2020. "Zakupce, kapacitete i postotke ne možemo navesti jer je riječ o podacima koji se smatraju poslovnom tajnom," napominju u PSP-u. Dakle, ako 2020. godine nisu zakupili plinsko skladište, opskrbljivači će pri dobavi plina veletrovcu koji ima skladišne kapacitete, za njih morati platiti i pri ugovaranju dobave plina.

VAŽNI DATUMI

22. ožujka 2021.

- do tada će se znati koja je krajnja cijena opskrbe plinom za kućanstva u obvezi javne usluge biti do kraja kalendarske godine.

1. travnja 2021.

- započinje druga faza deregulacije cijene plina.

30. travnja 2021.

- krajnji rok za dostavu kupcima ugovora za opskrbu plinom u javnoj i tržišnoj usluzi.

30. rujna 2024. ili kasnije

- početak razdoblja daljnje deregulacije cijena plina.